

Trestní právo hmotné – obecná část

Daniel Bartoň

Univerzita Karlova v Praze
Evangelická teologická fakulta

Základy práva, 14. května 2014

Trestní právo

Základní pojmy trestního práva

Trestný čin

Okolnosti vylučující protiprávnost činu

Vývojová stadia trestné činnosti

Účastenství

Zánik trestní odpovědnosti

Trestní sankce

Trestní odpovědnost mladistvých

Trestní právo

Základní pojmy
trestního práva

Trestný čin

Okolnosti vylučující
protiprávnost činu

Vývojová stadia trestné
činnosti

Účastenství

Zánik trestní odpovědnosti

Trestní sankce

Trestní odpovědnost
mladistvých

Závěr

Trestní právo

- ▶ **Trestní právo hmotné** – soubor právních norem stanovujících, co je trestným činem a jaké sankce za něj lze ukládat
- ▶ **Trestní právo procesní** – soubor právních norem upravujících postup orgánů činných v trestním řízení
- ▶ **Funkce trestního práva**
 - ▶ ochrana společnosti před kriminalitou
 - ▶ individuální a generální prevence
 - ▶ represivní
 - ▶ regulativní

Trestní právo

Základní pojmy trestního práva

Trestný čin

Okolnosti vylučující
protiprávnost činu

Vývojová stadia trestné
činnosti

Účastenství

Zánik trestní odpovědnosti

Trestní sankce

Trestní odpovědnost
mladistvých

Závěr

Základní zásady trestního práva

- ▶ *Nullum crimen, nulla poena sine lege* – k založení odpovědnosti za trestný čin je třeba, aby trestný čin a sankce byly napsány v zákoně, který musí existovat v době spáchání trestného činu a ustanovení zákona musí být dostatečně přesná, jasná a určitá
- ▶ Zásada subsidiarity trestní represe
- ▶ Zásada humanismu
- ▶ Zásada individuální odpovědnosti

Prameny trestního práva

- ▶ Listina základních práv a svobod, mezinárodní smlouvy
- ▶ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- ▶ Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže
- ▶ Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
- ▶ Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád
- ▶ Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů
- ▶ Další zákony
- ▶ Amnestie prezidenta republiky (stanovují retroaktivně, které jednání není trestným činem)

Trestní právo

Základní pojmy trestního práva

Trestný čin

Okolnosti vylučující
protiprávnost činu

Vývojová stadia trestné
činnosti

Účastenství

Zánik trestní odpovědnosti

Trestní sankce

Trestní odpovědnost
mladistvých

Závěr

Trestný čin

- ▶ **Trestný čin** – protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně
- ▶ **Přečiny** – všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let
- ▶ **Zločiny** – všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny
- ▶ **Zvlášť závažné zločiny** – úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let
- ▶ Trestné činy se u mladistvých nazývají **provinění**

Skutková podstata trestného činu

- ▶ Souhrn znaků, které určují, o jaký trestný čin jde
- ▶ **Obligatorní znaky**
 - ▶ **objekt** – zájem chráněný trestním zákonem, proti němuž čin směřuje
 - ▶ **objektivní stránka** – jednání, následek, příčinná souvislost mezi jednáním a následkem
 - ▶ **subjekt** – pachatel (kdokoliv trestně odpovědný)
 - ▶ **subjektivní stránka** – vnitřní psychický stav pachatele k jednání a jeho následkům (zavinění ve formě úmyslu nebo nedbalosti; vyžadován umysl, pokud zákon nestanoví jinak)
- ▶ **Fakultativní znaky** – místo jednání, čas jednání, hmotný předmět útoku, určitý prostředek spáchání, účinek, cíl (záměr), pohnutka (motiv)

Souběh a recidiva

- ▶ **Souběh trestných činů** – situace, kdy pachatel spáchal dva a více trestných činů dříve, než byl pro některý z nich pravomocně odsouzen
 - ▶ podle počtu skutků rozlišujeme souběh jednočinný a vícečinný
 - ▶ podle toho, zda jde o jednu skutkovou podstatu rozlišujeme souběh stejnorodý a nestejnorodý
- ▶ V rámci souběhu se neukládají tresty za jednotlivé trestné činy, ale ukládá se trest úhrnný (1 řízení, 1 rozhodnutí) nebo souhrnný (více řízení a více rozhodnutí)
- ▶ **Recidiva** – pachatel se opětovně dopustí trestného činu poté, co byl pravomocně odsouzen za spáchání jiného předcházejícího trestného činu

Okolnosti vylučující protiprávnost činu

- ▶ **Krajní nouze** – odvracení nebezpečí přímo hrozícího zájmu chráněnému trestním zákonem, pokud ho nebylo možné odvrátit jinak, způsobený následek není zřejmě stejně či více závažný než ten, který hrozil a ten, komu nebezpečí hrozilo, nebyl povinen je snášet
- ▶ **Nutná obrana** – odvracení přímo hrozícího nebo trvajícího útoku na zájem chráněný trestním zákonem, pokud obrana nebyla zjevně nepřiměřená způsobu útoku
- ▶ **Svolení poškozeného** – pokud poškozená osoba mohla o dotčených zájmech oprávněně rozhodovat
- ▶ **Přípustné riziko** – ohrožení nebo porušení zájmu chráněného trestním zákonem při výkonu společensky prospěšné činnosti v souladu s dosaženým stavem poznání a dostupnými informacemi, pokud nelze výsledku dosáhnout jinak
- ▶ **Oprávněné použití zbraně**

Vývojová stadia trestné činnosti

- ▶ Pojetí myšlenky spáchat trestný čin, popř. projevení této myšlenky
- ▶ **Příprava** – jednání, které záleží v úmyslném vytváření podmínek pro spáchání zvlášť závažného zločinu (zejména v jeho organizování, opatřování nebo přizpůsobování prostředků nebo nástrojů k jeho spáchání, ve spolčení, sročení, v návodu nebo pomoci k takovému zločinu); trestná, pokud to trestní zákon u příslušného trestného činu výslovně stanoví a pokud nedošlo k pokusu ani dokonání zvlášť závažného zločinu
- ▶ **Pokus** – jednání, které bezprostředně směřuje k dokonání trestného činu a jehož se pachatel dopustil v úmyslu trestný čin spáchat, je pokusem trestného činu, jestliže k dokonání trestného činu nedošlo
- ▶ **Dokonaný trestný čin**

Účastenství v širším slova smyslu

- ▶ **Spolupachatelství** – byl-li trestný čin spáchán úmyslným společným jednáním dvou nebo více osob, odpovídá každá z nich, jako by trestný čin spáchala sama
- ▶ **Účastenství v užším smyslu** – na dokonaném trestném činu nebo jeho pokusu
 - ▶ **organizátorství** – úmyslné zosnování nebo řízení trestného činu
 - ▶ **návodcovství** – úmyslné vzbuzení v jiném rozhodnutí spáchat trestný čin
 - ▶ **pomoc** – úmyslné usnadnění spáchání trestného činu

Zánik trestní odpovědnosti

- ▶ **Účinná lítost** – pokud pachatel u taxativně vypočetných dokonaných trestných činů dobrovolně odstraní škodlivý následek nebo trestný čin oznámí policii (či státnímu zástupci) v době, kdy je ještě možné následku zabránit
- ▶ **Promlčení**
- ▶ U přípravy, pokusu a účastenství dobrovolným upuštěním a odstraněním nebezpečí nebo oznámením v době, kdy nebezpečí ještě mohlo být odstraněno
- ▶ Milost nebo amnestie prezidenta republiky ve formě *abolice* (zastavení nebo nezahájení trestního stíhání)
- ▶ Smrt pachatele

- ▶ Prostředek státního donucení, který stát užívá k ochraně zájmů chráněných trestním zákonem
- ▶ **Druhy trestů** (u dospělých fyzických osob)
 - ▶ odnětí svobody
 - ▶ domácí vězení
 - ▶ obecně prospěšné práce
 - ▶ propadnutí majetku
 - ▶ peněžitý trest
 - ▶ propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty
 - ▶ zákaz činnosti
 - ▶ zákaz pobytu
 - ▶ zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce
 - ▶ ztráta čestných titulů nebo vyznamenání
 - ▶ ztráta vojenské hodnosti
 - ▶ vyhoštění
- ▶ Uložený trest nesmí být krutý a měl by být přiměřený povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a poměrům pachatele

Ochranná opatření

- ▶ Primárním účelem není újma odsouzeného, ale ochrana
- ▶ **Druhy ochranných opatření**
 - ▶ **ochranné léčení** – pobyt pachatele na svobodě je nebezpečný a trestný čin byl spáchán ve stavu nepřičetnosti, zmenšené přičetnosti, vyvolaném duševní poruchou nebo pod vlivem návykových látek
 - ▶ **zabezpečovací detence** – když nepostačuje ochranné léčení
 - ▶ **zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty** – když není možné uložit trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty
 - ▶ **ochranná výchova** – používá se u mladistvých

Trestní odpovědnost mladistvých

▶ **Mládež**

- ▶ **děti** – osoby, které nedovršily 15. rok věku, nejsou trestně odpovědné (mohou se dopustit jen *činu jinak trestného*)
 - ▶ **mladiství** – osoby, které dovršily 15. rok věku, ale nedovršily 18. rok věku
- ▶ Mladiství se mohou dopustit **provinění**, za které jim mohou být uložena **opatření**
- ▶ **výchovná** – dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení, napomenutí s výstrahou
 - ▶ **ochranná**
 - ▶ **trestní**

Závěr

- ▶ Dotazy
- ▶ Příště: Trestní právo hmotné - zvláštní část

Trestný čin

Okolnosti vylučující
protiprávnost činu

Vývojová stadia trestné
činnosti

Účastenství

Zánik trestní odpovědnosti

Trestní sankce

Trestní odpovědnost
mladistvých